

N:o 10.

Auk. till Riksd. Kansli d. 15 Februari 1870, kl. 1 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner om ändring i lagens stadganden rörande skyldigheten att bygga kyrka, prestgård och tiondelada.

I detta ämne hafva motioner blifvit väckta inom Andra Kammaren af Herrar C. J. Kjellman, G. Bjerkander, G. Kolmodin, F. Petersson från Calmar län, Magnus Jonsson och G. von Proschwitz; och är föreslaget:

af *Herr Kjellman* (motionen N:o 49): »att Riksdagen, med hänsigt till det beklagliga förhållandet, som till följd af den nu varande förordningen om byggnadsskyldigheten å prestgård exsisterar emellan kyrkoherde och församling, måtte för sin del besluta en underdänig skrifvelse till Kongl. Maj:t, med begäran det Kongl. Maj:t behagade förelägga och med sitt bifall förorda näst sammanträdande kyrkomöte en författning, hvarigenom församlingens skyldighet att bygga prestgård upphäfves och kyrkoherdarne, i mån af de nu varandes afgang, åläggas densamma fullgöra;»

af *Herr Bjerkander* (motionen N:o 60): »att den byggnadsskyldighet, som hittills ålegat församlingarne vid pastorsboställen, måtte öfverflyttas på pastorerna sjelfva;» eller åtminstone, »att en skrifvelse måtte till Kongl. Maj:t aflätas med begäran om utredning i denna sak och proposition till Riksdagen;»

af *Herr Kolmodin* (motionen N:o 130): »att den byggnadsskyldighet å ekklesiastika boställen, hvilken hittills ålegat församlingarne, måtte, med ändring af nu gällande stadganden, öfverflyttas å boställsinnehafvarne;»

af Herr F. Petersson (motionen N:o 147): »att Riksdagen måtte för sin del besluta en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, med begäran det Kongl. Maj:t behagade för näst sammanträdande kyrkomöte framlägga och med sitt förord beledsaga en författning, hvarigenom församlingarnes skyldighet att bygga och underhålla prestgård upphäfves och kyrkoherdarne, i mån af de nu varandes afgang, åläggas samma skyldighet fullgöra;»

af Herr Magnus Jonsson (motionen N:o 153): 1:o »att församling å landet måtte för framtiden varda befriad från skyldigheten att bygga och underhålla tiodelada åt sin kyrkoherde; och 2:o att alla i kyrko- eller kommunalstämma å landet röstberättigade skola deltaga i prestgårdsbyggnad och underhåll efter fyrktalet;»

af Herr von Proschwitz (motionen N:o 202): »att Riksdagen ville för sin del besluta den ändring af Kongl. Brevet den 4 Maj 1759 och hvad af Byggningsbalkens 26 Kap. dermed möjligen kan stå i samband, att skyldigheten för hemman att deltaga i kyrko- och prestgårdsbyggnad bör räknas och bestämmas efter deras förmedlade mantal.»

Enligt erhållna remisser går Lag-Utskottet nu att öfver dessa förslag sig yttra; och hvad dervid först angår Herrar Kjellmans, Bjerkanders, Kolmodius och F. Peterssons framställningar, hvilka alla åsyfta att den byggnadsskyldighet å prestgård, som nu åligger socknemännen, måtte varda på kyrkoherde öfverflyttad, så finnes i 26 Kap. 2 § Byggningsbalken stadgadt, att socknemännen skola efter gårddatalet, med undantag för sätes- och ladugårdar samt afhysta rå- och rörshemman, bygga och kyrkoherden färdiga antvarda »stufva med två kamrar, kök, bryggghus med bakugn, bod med dubbel botten och loft, visthus, lada med två golf och loge, fähus och stall, alla till den storlek, som särskildt derom stadgadt är», hvarefter kyrkoherden är skyldig »att hålla dessa hus vid makt med egen kostnad.» När de af ålder och bruk och ej af prestens vanrykt förfalla, då skola socknemän dem bygga och bättra på deras kostnad, och må virke å prestebolets egor tagas, om der tillräcklig skog är. Tarfvar prestgård, efter deras egor och lägenheter, flera hus, bygge och uppehälle prest dem sjelf, eller gälde det som brister.»

På sätt motionärerne anmärkt och erfarenheten jemväl visat, äro dessa stadganden af beskaffenhet att lätteligen leda till tvister af störande inverkan på det förtroende och den sänja, som bör råda mellan lärare och åhörare. Olägenheterna här af äro allt för mycket i ögonen fallande för att behöfva närmare framhållas, och det bör derföre vara ett angeläget föremål för lagstiftarens omsorg att i möjligaste måtto söka afhjelpa desamma. Det hade varit både önskvärdt och lämpligt, om denna fråga erhållit sin lösning i sammanhang med det allmänna ordnande af prester-

skapets löneinkomster, som genom Kongl. Förordningen den 11 Juli 1862 blifvit tillvägabragt. Men då sådant ej skett, hafva de verkställda löne-regleringarne, hvarigenom blifvit förebyggda de anledningar till tvistigheter, som lågo i det gamla aflönings sättet, blott gifvit ökad styrka åt de ofta gjorda framställningarne om en lagförändring i den af motionärerne nu angifna syftning.

Lika med motionärerne anser Utskottet, att antyddu ändamålet lämpligast kunde vinnas derigenom, att socknemännens byggnadsskyldighet öfverflyttades på boställshafvaren. Men då någon giltig anledning nu ej lär vara för hand, att söka åstadkomma minskning i presterskapets löneförmåner, kan Utskottet för sin del icke biträda den mening, som Herr Kjellman i motiverne till sitt förslag uttalat, nemligen att den ifrågakända byggnadsskyldigheten borde vid nuvarande kyrkoherdars afgang öfvertagas af boställsinnehafvaren, »utan församlingarnes betungande». Ett förslag till en så beskaffad förändring torde dessutom så mycket mindre hafva utsigt att vinna framgång, som ofvanberörda, från äldre lagar hemtade bestämmelser om socknemännens skyldighet att deltaga i prestgårdsbyggnad stå under hägnen af presterskapets privilegier, på sätt 4 § i dessa privilegier innehåller, samt följaktligen ej kunna ändras eller upphävas i annan ordning, än den som 114 § Regeringsformen föreskrifver.

Enligt Utskottets åsigt, som öfverensstämmar med de i Herr Kolmodins förslag uttalade grundsatser, bör boställshafvaren för öfvertagandet af byggnadsskyldigheten njuta godtgörelse af socknemännen, och förändringen skulle således afse blott sättet för byggnadsskyldighetens utgörande, men ingalunda någon inskränkning i de förmåner som efter gällande lag tillkomma presterskapet. Nuvarande boställshafvare torde likväl icke lagligen vara underkastade ens en sådan reglering, med mindre de äro genom sina fullmakter dertill förbundne eller öfverenskommelse derom kan träffas. Vidkommande åter de löne-regleringar, som i öfverensstämmelse med ofvanberörda Kongl. Förordning numera på de flesta ställen kommit till stånd, och hvarvid, enligt förordningens 4 §, boställes behållna afkastning beräknats med fästadt afseende på byggnadsskyldigheten, sådan den för närvarande är fördelad emellan kyrkoherden och socknemännen, så lär den omständighet, att dessa löne-regleringar blifvit fastställda att gälla för en tid af 50 år, ur rättslig synpunkt icke utgöra något hinder för förändringens genomförande förr än de 50 åren tilländalupit.

Någon våda med hänseende dertill, att bestyret med ifrågavarande byggnadsskyldighet komme att i någon mån taga prestens tid och omtanke i anspråk för en angelägenhet främmande för hans embetsuppgift torde ej vara att emotse. Den tidsupoffring, som för detta ändamål kan

komma i fråga, måste alltid blifva en obetydlighet i förhållande till den, som erfordras för boställets brukning och häfd. Enligt Kongl. Förordningen den 5 Oktober 1839 är på landsbygden i Skåne byggnadsskyldigheten i dess helhet ålagd boställshafvaren, utan att några olägenheter deraf försports.

Ehuru socknemännen icke äro genom allmän lag förpligtade till någon byggnadsskyldighet i fråga om kapellans- eller komministerboställen, lär förhållandet härutinnan likväl på åtskilliga orter vara så ordnad, att socknemännen deltaga på hufvudsakligen enahanda sätt, som i afseende på kyrkoherdeboställe eger rum, och det synes därför vara nödigt, att den förändring, som nu åsyftas, kommer att omfatta icke blott kyrkoherdeboställen, men äfven andra prestboställen på landet.

På grund af hvad nu anfördt blifvit får Utskottet, med föranledande af Herrar Kjellmans, Bjerkanders, Kolmodins och F. Peterssons motioner vördsamt hemställa:

- 1:o att Riksdagen må i underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga i nådigt öfvervägande, om ej den byggnadsskyldighet å prestboställen, som för närvarande åligger församlingarne, lämpligen kunde af boställshafvarne öfvertagas och motsvarande förhöjning uti öfriga förmåner i stället dem tillerkännas, samt till Riksdagen afgifva nådig proposition om de i sådant hänseende erforderliga lagförändringar, hvartill Riksdagens samtycke grundlagsenligt erfordras.

Hvad dernäst angår förra delen af herr Magnus Joussons förslag, hvarigenom yrkas, att socknemännen måtte befrias från skyldigheten att bygga och underhålla så kallad tiondelada, så och då, enligt Kongl. Resolutionen på allmogens besvär den 1 Augusti 1727, § 12, denna lada, som ingalunda är afsedd för boställets gröda, skall »proportioneras efter tertialtiondens storlek i församlingen», lærer det vara obestriddigt, att, så vida ej annorlunda blifvit bestämdt, socknemännens skyldighet att bygga dylik lada redan upphört på de ställen, der reglering af presterskapets löner egt rum, hvarigenom, på sätt 6 § i oförmälda Kongl. Förordning föreskrifver, all tionde, vare sig tertial-, smör-, fisk- eller qvicktionde, blifvit utbytt mot bestämda afgifter. Dessutom är genom Kongl. Brevet den 11 Februari 1824 föreskrifvet, att i öfverenskommelser om presträttigheternas utgörande bör frågan om församlingens skyldighet att bygga och prestens rätt att begagna tiondelada såsom en särskild punkt intagas, för att sedermera jemte de öfriga till Kongl. Maj:ts pröfning och stadfästelse öfverlemnas. Och om, såsom antagligt är, denna föreskrift blifvit behörigen iakttagen jemväl vid de allmänna regleringarne af presterskapets löner, torde lämpliga ansedda

bestämmelser i nyssberörda hänseende icke saknas för den tid, som regleringen omfattar.

Vid sådant förhållande och då Utskottet i nästföregående punkt gjort hemställan om en underdånig skrifvelse, i syftning att den byggnadsskyldighet å prestboställen, som för närvarande åligger församlingarne, må i dess helhet öfverflyttas på boställshafvarne, torde Riksdagen finna,

2:o att herr Magnus Jonssons förslag i denna del ej bör till någon vidare åtgärd föranleda.

I sednare delen af sin motion har herr Magnus Jonsson föreslagit, att skyldigheten att deltaga i prestgårdsbyggnad måtte utsträckas till alla i kyrko- eller kommunalstämma röstberättigade och utgöras efter den för erläggande af kommunalutskylder bestämda grund

Denna fråga är till sin beskaffenhet nära beslägtad med den om skyldigheten att deltaga i kyrkobyggnad, i afseende hvarå Rikets Ständer genom underdånig skrifvelse den 20 Juni 1866 anhållit, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådana förändrade stadganden angående deltagande i byggnad och underhåll af kyrka med hvad dertill hörer äfvensom af sockenstuga och fattigstuga, att dessa åligganden blifva för medlemmarne af kommunen, efter billiga grunder, gemensamma.

De skäl, som föranledde denna underdåniga framställning, tala lika mycket för en dylik utjemning af nu ifrågavarande besvär. De äro hufvudsakligen desamma, hvilka Lag-Utskottet i nästföregående Utlåtande, N:o 9, anfört till stöd för enahanda förändring i fråga om skyldigheten att bygga och underhålla tingshus och häradsfängelse. Det torde därför vara öfverflödigt att här upprepa dessa skäl.

Utskottet hyser således den åsigt, att den byggnadsskyldighet å prestboställen, som åligger socknemännen, bör drabba icke blott hemmansägare, utan äfven en hvar till deltagande i kommunalutskylder förpligtad person. I öfverensstämmelse med hvad Utskottet i nyssberörda fråga yttrat, anser Utskottet sig likväl icke kunna obetingadt förorda fyrktalet såsom fördelningsgrund, likasom Utskottet i saknad af erforderliga upplysningar för sakens bedömande ej heller är i tillfälle att framställa något annat detaljeradt förslag i ämnet.

Den omständighet, att Utskottet i första punkten af detta Utlåtande tillstyrkt, att socknemännens byggnadsskyldighet må varda på boställshafvaren öfverflyttad, emot ersättning till den sednare, kan icke inverka på förevarande fråga; ty om en sådan öfverflyttning tillvägabringas, kommer ersättningen därför, likmätigt föreskrifterna i 7 § af åberopade Kongl. Förordningen

ordningen, att utgå efter de grunder, som för byggnadsskyldighetens fullgörande in natura äro bestämda.

Utskottet hemställer alltså:

3:o att Riksdagen ville i sammanhang med den i första punkten föreslagna underdåniga skrifvelse, angående den ifrågavarande byggnadsskyldighetens öfverflyttande på boställshafvarne, hos Kongl. Maj:t tillika anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådana förändrade stadganden rörande socknemännens inbördes skyldighet att deltaga i prestgårdsbyggnad, att detta åliggande, vare sig att socknemännen sjelfva fullgöra detsamma eller att ersättning därför utgår till boställshafvaren, blifver för medlemmarne af kommunen, efter billiga grunder, gemensamma.

Härmed anser Utskottet sig hafva besvarat jemväl Herr von Proschwitz förslag i hvad det afser prestgårdsbyggnad och grunden för hemmanens skyldighet att deruti deltaga: och beträffande samma förslag, såvidt dermed åsyftas förändrade bestämmelser i fråga om grunden för deltagande i kyrkobyggnad, så och då, på sätt här ofvan är omnämndt, denna fråga redan genom Rikets Ständers underdåniga skrifvelse den 20 Juni 1866 hänskjutits till Kongl. Maj:t, på hvars åtgärd densamma ännu är beroende, synes det lämpligt, att Riksdagen afvaktar Kongl. Maj:ts beslut i saken: hemställande Utskottet derföre:

4:o att Herr von Proschwitz motion må af Riksdagen lemnas utan vidare afseende.

Stockholm den 15 Februari 1870.

På Utskottets vägnar:

Eric Sparre.

R e s e r v a t i o n e r :

af Herr Grefve *Sparre*;

» Herr *Faxe*;

» Herr *Beckman*;

» Herr Friherre *Åkerhjelm*;

» Herr von *Gegerfelt*: »Emot tredje punkten af betänkandet, innefattande hemställan om förändrad fördelning mellan församlingarnes medlemmar af prestgårds-byggnadsskyldigheten, reserverar jag mig på följande grunder:

Genom Riksdagens särskilda skrivelser hafva framställningar blifvit gjorda om reglering af kyrkobyggnads-, väghållnings- och skjutsningsskyldigheten; och Utskottet har nu tillstyrkt en ytterligare framställning i afseende på tingshusbyggnadsskyldigheten. Såsom skäl för dessa framställningar hafva hufvudsakligen åberopats, att dessa skyldigheters utgörande under sednare tider betydligt försvårats så väl genom tillkomsten af talrika, ej deri deltagande samhällsklasser, hvilka af dymedelst åstadkomna arbetet droge fördel, som ock genom stegrade anspråk och behof i berörda hänseende. Detta skäl är efter mitt omdöme ej tillämpligt på församlingarnes andel i prestgårds-byggnadsskyldigheten, helst de s. k. sju laga husen, hvilka denna skyldighet omfattar, ej nu skola vara annorlunda beskaffade än fordom, oaktadt antalet af icke byggnadsskyldige församlingsmedlemmar ökats. Då dessutom begagnandet af dessa hus innefattar en del af presternas löneförmåner, i hvilkas utgörande för öfrigt samtliga medlemmarne efter särskilda grunder deltaga, synes fördelningen af byggnadsskyldigheten ej lämpligen böra förändras annorledes än i sammanhang med fördelningen af löneförmånernas utgörande i dess helhet. Härtill kommer, att den omflyttning af allmänna onera, som billigtvis kan påkallas, bör ske småningom, för att ej blifva allt för kännbar för dem, som hithittills varit från sådana onera befriade, hvarföre tiden, då de redan till Kongl. Maj:ts pröfning hänskjutna regleringar kommit till stånd, torde böra afbidras, inuan ytterligare åtgärder i förevarande hänseende vidtagas.

Jag hemställer såledse om afslag å Utskottets betänkande i denna punkt.»

af Herrar Grefve *Mörner* och *de Laval*, hvilka förklarar sig instämma med Herr von *Gegerfelt*.

Herr *Bergström* har begärt att få antecknadt, det han ej öfvervarit ärendets behandling hos Utskottet.